

Arbetsmarknadsutsikterna våren 2015 Västerbottens län

PROGNOS FÖR ARBETSMARKNADEN 2015–2016

Text: Bo Gustavsson
Analysavdelningen
Telefon: 010-486 15 87

Eftertryck tillåtet med angivande av källa

2015-06-10

Innehållsförteckning

Sammanfattning	4
Sysselsättningsutveckling	4
Arbetslöshetens utveckling	5
Befolkningsutveckling	5
Länsspecifika frågor	5
Konjunkturläget i Västerbottens län	6
Prognos över sysselsättning och arbetslöshet	8
Näringsgrenar	12
Brist och överskott på efterfrågad kompetens	12
Jord- och skogsbruk	12
Industri	13
Byggverksamhet	16
Privata tjänster	18
Transport	21
Offentliga tjänster	22
Brist- och överskottsyrken	24
Befolkning och arbetskraft	26
Befolkningsutvecklingen i Västerbottens län	26
Inskrivna arbetslösa vid Arbetsförmedlingen	28
Arbetslöshetens utveckling	28
Arbetslöshetens sammansättning	29
Utmaningar på länets arbetsmarknad	32
Bilagor	34
Bilaga 1. Metod och urval	34
Bilaga 2. Definitioner	36
Bilaga 3. Arbetslöshetens sammansättning	37

Sammanfattning

En av grundförutsättningarna för att situationen på arbetsmarknaden ska betraktas som tillfredsställande är att såväl den nationella som den internationella ekonomin fungerar väl. Den ekonomiska instabiliteten gör bedömningarna för 2015 och 2016 osäkra.

I början av 2014 minskade Volvo Lastvagnar produktionsvolymerna och personalen. Monteringsavdelningen avses vara avvecklad vid halvårsskiftet 2015. Ett pumpföretag i Nordmaling har flyttat utomlands, men ny verksamhet har etablerats i lokalerna. En tillverkare av industridiamanter Robertsfors flyttar produktionen närmare marknaden. Detta beräknas vara genomfört innan halvårsskiftet 2017. IKEAs etablering i Umeå är mycket positivt. Byggbandet pågår och varuhuset samt ett köpcentrum väntas öppna under andra halvåret 2015. Antalet sysselsatta beräknas initialt netto öka med 350–400 personer. Delar av industrisektorn har betydande svårigheter och det finns svagt stöd för optimism. Träindustrin är sakta på väg upp vilket leder till ett ökande behov av råvara. Servicesektorn bedöms ha haft en tillfredsställande utveckling under 2014 till följd av kulturhuvudstadsåret i Umeå. En nyligen publicerad beräkning visar att arrangemanget ska ha gett ett positivt ekonomiskt utfall men antalet sysselsatta förefaller ha påverkats i begränsad omfattning.

Sysselsättningsutveckling

Antalet sysselsatta under sista kvartalet 2014 beräknas till 120 600 personer i länet. Under 2013 ökade antalet sysselsatta i länet med 374 personer, vilket är ca 1 000 färre än väntat. Under 2014 bedöms sysselsättningen öka med 750 personer, medan 2015 förväntas bli något svagare med en ökning på 500 personer. En ökning med 800 personer beräknas för 2016, till 121 900 sysselsatta. Den ökning som redovisas beräknas i huvudsak ske inom vård och omsorg med offentlig huvudman. Ökningen förutsätter att kompetent personal finns tillgänglig.

Arbetsmarknaden inom privata tjänster kommer att ha en fortsatt gynnsam men svag utveckling. En faktor är att Umeås centrum kommer att bli mera tillgängligt efter de senaste årens omfattande byggnationer. Hotell- och restaurangsektorn omstöps regelbundet, inte minst i Umeå, och antalet sysselsatta ökar från 2016. Personalomsättningen i sektorn är hög. Etableringen av IKEA kommer att innebära att många kunder som nu åker söderut till handelsområdet Birsta, norr om Sundsvall, istället åker till Umeå. Etableringen är mycket värdefull ur arbetsmarknadssynpunkt då spridningseffekterna till andra branscher, inte minst bygg- och anläggning samt till transportsektorn är betydande under uppförandefasen. Ett gradvis ökande av bostadsbyggandet, som dock går långsammare än väntat, kan komma att leda till brist på såväl maskinförare som grupper av hantverkare. Huvuddelen av bygginvesteringarna sker i Umeå. Utvecklingen i området Hemavan–Tärnaby beräknas bli fortsatt positiv när det gäller handel, medan byggandet i området däremot avtar jämfört med de senaste åren. En allt större del av aktiviteten äger rum i Tärnaby.

Arbetslöshetens utveckling

Det totala antalet inskrivna arbetslösa i länet har minskat med drygt 1 700 personer sedan oktober 2012 som utgör startpunkten för förbättringen. Årsgenomsnittet för 2013 var drygt 10 500, och för 2014 blev siffran 9 570 personer. För 2015 beräknas årsgenomsnittet bli 9 000 personer, och för 2016 omkring 8 800. Grupper med förhöjd arbetslöshet är personer med kort eller ofullständig utbildning, personer av utomeuropeisk härkomst, äldre över 55 år samt personer med funktionshinder som medför svårighet att utföra visst arbete. Individer som ingår i en eller flera av dessa grupper dominerar bland personer med lång inskrivningstid, och har svårt att få fotfäste på arbetsmarknaden. De utsatta grupperna utgör omkring 60 procent av inskrivna arbetslösa.

Befolkningsutveckling

Befolkningen i Västerbottens län var i början av 2014 drygt 262 360 personer. Det är omkring 2,7 procent av rikets befolkning, och är en trendmässigt minskande andel. Befolkningen har ökat med 27 900 personer sedan 1968, och 2025 väntas länet ha 265 500 invånare. 2014 bodde drygt 78 procent av länets invånare i de fyra kustkommunerna Nordmaling, Robertsfors, Skellefteå och Umeå. Umeå är den enda av länets 15 kommuner som beräknas ha en tydligt positiv befolkningsutveckling under prognosperioden. En betydande del av befolkningsökningen består av fler studerande samt äldre som flyttar från inlandet närmare kvalificerad vård när behovet ökar.

Länsspecifika frågor

Länet karaktäriseras av stora avstånd och infrastrukturen är i stort behov av modernisering även om flera betydelsefulla projekt har genomförts under den senaste 10-årsperioden. Byggandet av Norrbotniabanan vore mycket välkomna. Befolkningen är i de flesta områden åldrande och har därför ett ökande vårdbehov, medan resurserna till övervägande del finns tillgängliga vid kusten.

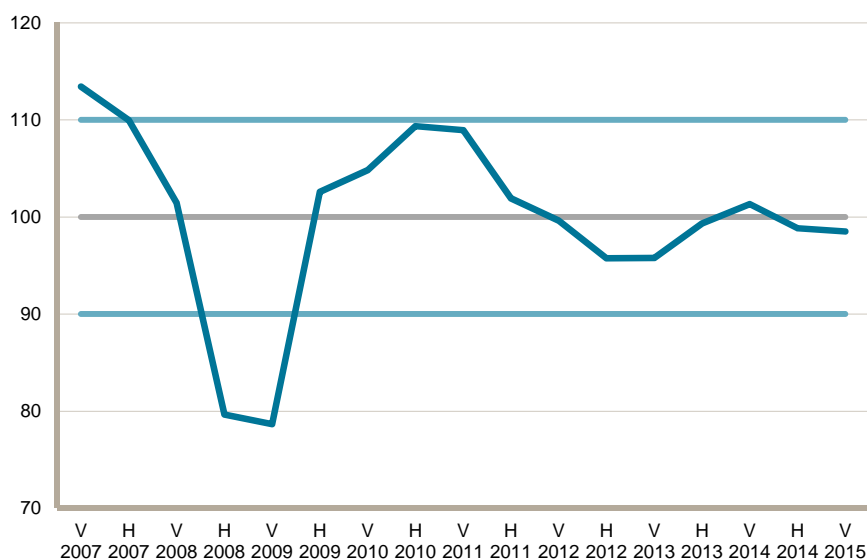
Näringslivet bör försöka etablera fler arbetstillfällen inom främst industrin, där en examen från högskola eller universitet inte är ett absolut krav. En ökad förädlingsgrad av skog och malm skulle öka konkurrenskraften och avkastningen på satsat riskkapital avsevärt, och bidra till arbetstillfällen inom tillverkningsindustrin. Höjd produktivitet och förädlingsgrad är avgörande faktorer för fortsatt framgång. Antalet individer i arbetskraften är något över 130 000. Det innebär att varje yrkesverksam ska försörja ett ökande antal personer som inte arbetar, eftersom befolkningen ökar och antal personer i arbetsför ålder för närvarande minskar. Nyanlända utgör en viktig resurs på arbetsmarknaden. Kunskaper i svenska och rätt kompetens, som efterfrågas av arbetsgivare, är dock avgörande.

Konjunkturläget i Västerbottens län

Den ekonomiska utvecklingen

En grundförutsättning för att situationen på arbetsmarknaden ska betraktas som tillfredsställande är att såväl den nationella som den internationella ekonomin fungerar väl, och att de problem med ekonomisk stabilitet som ibland uppstår kan hanteras i samförstånd och med framgång. Den osäkerhet om den ekonomiska utvecklingen som snarast har ökat ytterligare på senare tid gör bedömningarna inför 2015 osäkra. Riksbankens nyligen genomförda sänkning av reporäntan till under noll procent, i kombination med allt större köp av statsobligationer, kan beräknas ge tydlig effekt först om upp till ett år, möjligen ännu längre. Eurozonen återhämtar sig betydligt långsammare än väntat och Kina har valt att dämpa tillväxten för att göra den mera utdragen i tiden. USA förväntas leda en global konjunkturuppgång men signalerna varierar mellan månaderna.

Arbetsförmedlingens konjunkturindikator för näringslivet, Västerbottens län, våren 2007–våren 2015¹.

Källa: Arbetsförmedlingens intervjuundersökningar

Konjunkturbilden varierar mellan branscher

Under de senaste åren har den reella efterfrågan på arbetskraft varit begränsad på grund av osäkerhet om framtiden. Antalet nyanmälda lediga platser, som är ett trubbigt statistiskt mått, har fortsatt att öka trendmässigt. För ett litet exportberoende land som Sverige är ett ökat arbetskraftsdeltagande den enskilt viktigaste faktorn för ökad sysselsättning, liksom hög kompetens hos arbetskraften. Under perioden efter nedgången 2008 ligger nivån på

¹ För information om Arbetsförmedlingens konjunkturindikator, se bilaga 2.

arbetskraftsdeltagandet stabil, men med säsongsvängningar enligt traditionellt mönster. För hela arbetskraften är genomsnittet sedan första kvartalet 2011 73,9 procent för samtliga, 75,2 för svenskfödda och 60,9 för utrikes födda. Rationaliseringar och effektiviseringar, inte minst inom exportsektorn, är nödvändiga för att behålla eller förbättra konkurrenskraften gentemot omvärlden och behålla arbetstillfällena i länet.

Optimismen bland företagen i Västerbottens län har generellt sett varit lägre än i riket som helhet sedan mätningarna startade hösten 2001². Som exempel kan nämnas att värdet för riket denna vår är 104,4, medan det för företagen i länet är 98,5. Siffran 100 betecknar förväntningar om ett " normalt " läge. Det är den klart största skillnaden sedan mätningarna började på ett jämförbart sätt. Förväntningarna på konjunkturen för det närmaste halvåret har således dämpats i länet enligt vår intervjuundersökning, medan den har förstärkts marginellt i riket som helhet.

Ett förbättrat marknadsläge innebär inte med automatik att antalet sysselsatta ökar. Tillverkande företag fortsätter att öka produktiviteten, vilket ofta resulterar i färre anställda. Då förbättras både konkurrenskraften och förutsättningarna för att verksamheten blir kvar i länet. Inom tjänstesektorn innebär ökad orderingång oftast fler anställda, då humankapitalet utgör den viktigaste resursen i de aktuella delbranscherna.

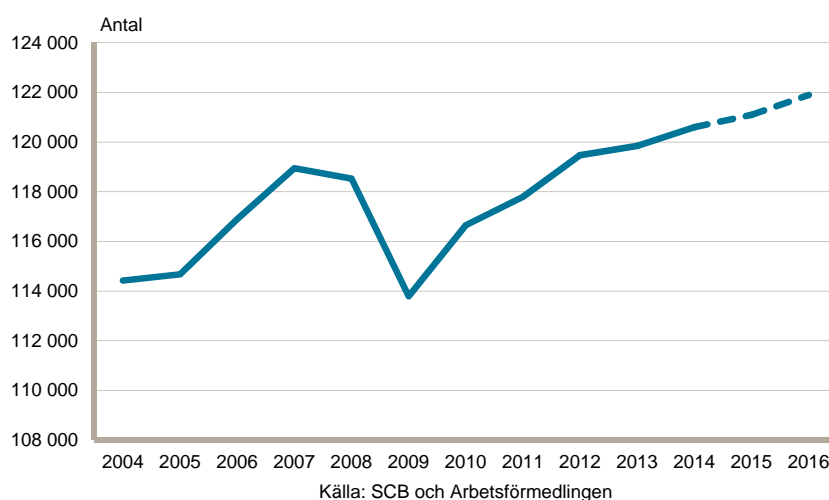
² Resultat baserade på SNI 2007 redovisas i diagrammet (Svensk Näringsgrensindelning).

Prognos över sysselsättning och arbetslöshet

Antalet sysselsatta fortsätter att öka svagt

Bedömningen av sysselsättningsutvecklingen har de senaste åren varierat kraftigt, främst beroende på osäkerhet kring den ekonomiska utvecklingen i eurokrisens spår. Det senaste året har tilltron till den svenska arbetsmarknadens styrka ökat alltmer, något som också resulterar i en svag uppskrivning i denna prognos.

Sysselsatta³ 16–64 år i Västerbottens län, 2004–2016, prognos 2015 och 2016.

Den starkaste utvecklingen har ägt rum inom den **privata tjänstesektorn**. Inom privata tjänster finns flera delbranscher som handel, hotell och restaurang, finansiella tjänster, information och kommunikation samt "övriga tjänster". Totalt beräknas 36 150 personer ha varit verksamma inom privata tjänster i slutet av november 2013 vilket är färre än förväntat. Vid prognosperiodens slut väntas antalet bli omkring 37 300.

Nya butiker har öppnat på olika håll i länet. I Umeås centrum färdigställs för närvarande de senaste årens ombyggnationer, vilket torde påverka centrumhandeln positivt – åtminstone tills man kan se effekterna av det nya köpcentret vid IKEA.

Företagstjänster, IT-företag och andra delar av servicesektorn – inte minst restauranger – har hittills haft en positiv utveckling. Inom transportsektorn har antalet sysselsatta minskat marginellt under 2013, trots behovet av transporter av gods på grund av den snabbt och kraftigt ökande e-handeln. Det är den viktigaste förklaringen till att transportsektorn ändå är stabil trots den svaga konjunkturen. Bemanningsföretagen har fortfarande en svag marknad eftersom flera arbetsgivare har sett sig tvingade att minska personalstyrkan. Inhyrd personal lämnar vanligen arbetsplatsen först. Uppsägningar har genomförts och fler kan vänta. En hög

³ Sysselsatta avser förvärvsarbetande dagbefolkning, 16–64 år (SCB, RAMS).

andel av personalen inom några verksamhetsgrenar som förs till den privata tjänstesektorn, arbetar när behov uppstår hos arbetsgivaren, eller har korta tidsbegränsade anställningar.

Tillverkningsindustrin sysselsatte 15 450 personer 2013, vilket var färre än väntat. Siffran beräknas bli knappt 14 500 i slutet av 2016. Färre arbetstillfällen beräknas tillkomma inom tillverkning, dock marginellt fler inom träindustrin, än de som, åtminstone på medellång sikt, tappas när monteringen inom transportmedelsindustrin flyttas liksom tillverkningen av industridiamanter. Den senare ska enligt uppgift spridas över en tvåårsperiod vilket är nytt jämfört med vårens prognosberäkningar.

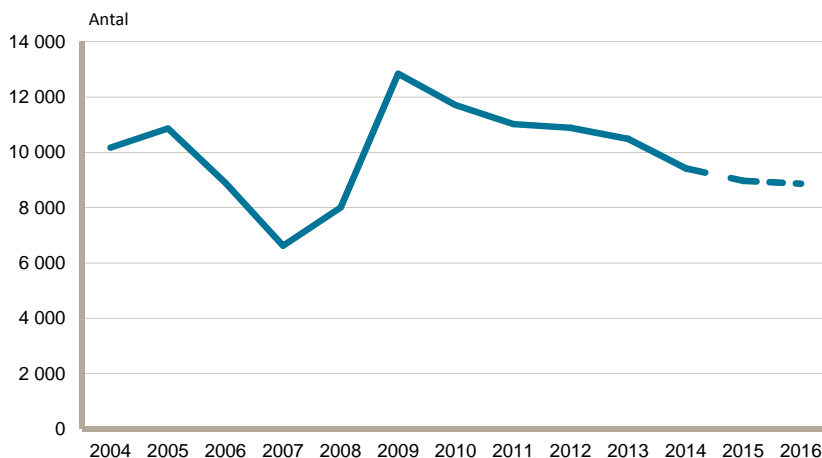
Inom **bygg- och anläggning** är optimismen för närvarande är påtaglig. I slutet av 2013 var 8 750 personer sysselsatta inom näringen, vilket beräknas öka till 9 400 vid utgången av 2016. Inom **jord- och skogsbruk** arbetade 2 800 personer 2013. Stabilitet, alternativt en svag ökning, väntas ske beroende på ökande efterfrågan på råvara. Antalet uppskattas till 2 900 personer i slutet av 2015. Här spelar den ryska importbegränsningen av livsmedel från främst Finland in, men Sverige berörs både direkt och indirekt. Till detta kommer en ökande import av livsmedel från länder där produktionskostnaderna ofta är så låga att lönsamhet uppnås trots långa transporter.

Inom **offentlig verksamhet** var antalet sysselsatta drygt 48 000 personer vid slutet av 2013. Sektorn förväntas leda ökningen av antalet sysselsatta denna gång. Antalet förväntas bli drygt 1 100 fler sysselsatta fram till slutet av 2016, med någon omfördelning mellan sektorerna. Vård och omsorg samt utbildning är stora sektorer som berörs. Inom den förra ökar behoven huvudsakligen beroende på befolkningens ökande livslängd. I slutet av 2013 sysselsatte offentlig förvaltning 6 000 personer, utbildningssektorn sysselsatte 16 100 och vård och omsorg 25 900 personer. Västerbottens län har rikets högsta andel sysselsatta i offentlig verksamhet.

Arbetslösheten fortsätter att minska – men långsammare

Sedan oktober 2012 har antalet inskrivna arbetslösa minskat varje månad jämfört med samma månad året innan. Genomsnittet för 2013 blev 8,1 procent, eller 10 520 personer, och för fjärde kvartalet var i praktiken identiska. För fjärde kvartalet 2014 uppgick andelen till 7,0 procent eller drygt 9 400 personer, och vid prognosperiodens slut 2016 beräknas andelen till 6,3 procent. Detta motsvarar 9 100 personer.

Inskrivna arbetslösa 16–64 år i Västerbottens län kvartal 4, 2004–2016, prognos för 2015–2016.

Källa: Arbetsförmedlingen

Antalet nyinskrivna arbetslösa per månad har minskat sedan 2010, och har fortsatt att minska under de fyra första månaderna 2015 jämfört med samma period 2014. Mönstret är detsamma för samtliga fyra grupper som detaljstuderas: män, kvinnor, unga samt utomeuropeiskt födda. För den samlade gruppen uppgår minskningen till 150 personer per månad.

Stora regionala skillnader

Den geografiska fördelningen av inskrivna antalet arbetslösa kommer med hög sannolikhet att fortsätta följa det traditionella mönstret. Det skulle innebära att huvuddelen av *antalet* kommer att återfinnas vid kusten, medan *andelen* av den registerbaserade arbetskraften riskerar att fortsätta stiga på lång sikt i inlandet och fjällkommunerna. Endast vid kraftiga konjunkturförstärkningar har inlandet kunnat hävda sig väl när det gäller befolkningsutveckling, sysselsättnings- och arbetslöshetsutveckling.

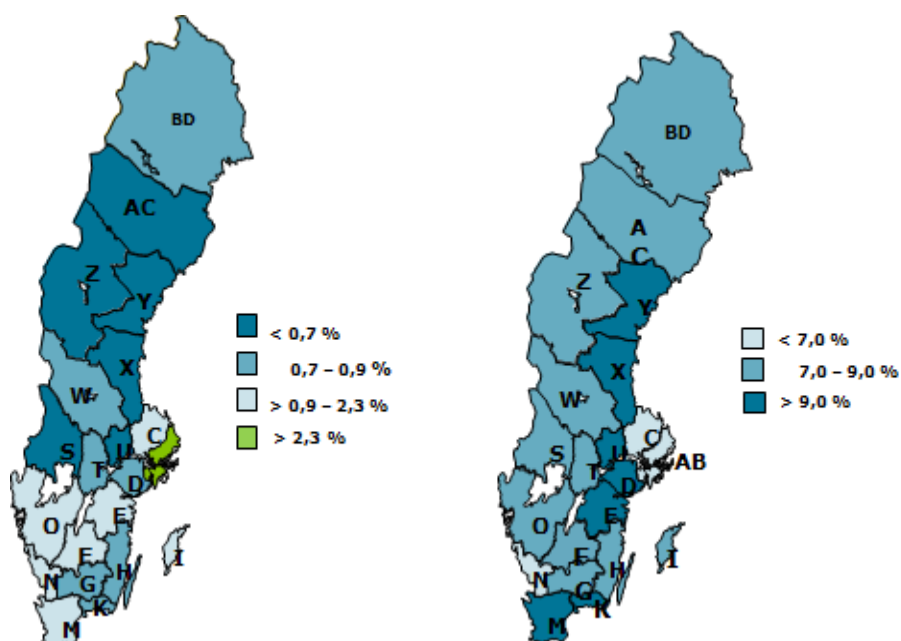
Västerbotten och Norrbotten sträcker sig geografiskt från kusten till gränsen mot Norge, över hela landets bredd. Skillnaden mellan länens struktur är betydande, vilket har visat sig särskilt tydligt under den tid av framgång och utbyggnad som har präglat gruvnäringen under senare år. I Västerbottens län finns Storumans kommun som länets viktigaste och enda västliga utpost med en utvecklad infrastruktur och goda förutsättningar för turism och upplevelsenäring. Närheten till Norge har inneburit betydande fördelar då många norrmän har valt Hemavan som bas för vinteraktiviteter. Många har byggt stugor i området och såväl handeln som övriga servicenäringar har på detta sätt fått ett välkommet tillskott av kunder.

Generellt gäller att kustnära kommuner i hela landet har en fördel jämfört med inlands- och fjällkommuner. På motsvarande sätt har södra och mellersta Sverige ett geografiskt trumfkort gentemot landet norr om Dalälven, inte minst när det gäller transporter av industriprodukter. Aktuella exempel finns på företag som väljer att lokalisera sin verksamhet "närmare

marknaden”. Ytterligare en orsak kan vara tillgång på välutbildad och erfaren arbetskraft. Samtliga aktörer i Norrland har ett stort ansvar för att arbetstillfällena inom tillverkningssektorn ska bevaras och, i bästa fall, utökas för en levande och välmående landsdel. Endast de privata servicenäringarna och offentlig verksamhet räcker inte på lång sikt för att Norrland ska befolkas – inte avfolkas. Processen pågår redan och tiden är en kritisk faktor i detta.

Förväntad procentuell sysselsättningsförändring (16–64 år) mellan kvartal 4 2015 och kvartal 4 2016

Inskrivna arbetslösa 16–64 år som andel av registerbaserad arbetskraft, prognos kvartal 4 2016

AB	Stockholm	I	Gotland	U	Västmanland
C	Uppsala	K	Blekinge	W	Dalarna
D	Södermanland	M	Skåne	X	Gävleborg
E	Östergötland	N	Halland	Y	Västernorrland
F	Jönköping	O	Västra Götaland	Z	Jämtland
G	Kronoberg	S	Värmland	AC	Västerbotten
H	Kalmar	T	Örebro	BD	Norrboten

Näringsgrenar

Brist och överskott på efterfrågad kompetens

Brist på arbetskraft innebär att arbetsgivarna inte hittar sökande med önskad kompetens för de tjänster som ska tillsättas och de arbetsuppgifter som ska utföras. Uttrycket illustrerar bristande kompetens hos för många arbetsökande, och inte en antalsmässig brist på arbetsökande individer. I vårens undersökning uppger en ökande andel arbetsgivare, 26 procent, att de har svårigheter att hitta den rätta kompetensen, trots att det råder arbetslöshet. Motsvarande siffra var i höstas 22 procent. Gapet mellan arbetsgivarnas krav och den tillgängliga kompetensen på arbetsmarknaden växer. Det skapar en komplicerad matchningsproblematik, som främst drabbar dem som står längst från arbetsmarknaden. En alternativ innebörd som inte är lika vanlig är att det skulle finnas personer med utbildning för att utföra en aktuell arbetsuppgift. Svagheten skulle i dessa fall vara bristande förmåga att använda kunskaperna i det praktiska arbetet.⁴

En av Arbetsförmedlingens viktigaste uppgifter är att vägleda och informera om inom vilka yrken och branscher det finns goda möjligheter till arbete, samt så långt som möjligt rusta de sökande med verktyg och kompetens att söka de jobb som finns. Inom många yrkesområden råder det en numerär brist bland grupper med hög och lång utbildning eller stor hantverksskicklighet. Det reguljära utbildningsväsendet får anses bära ett tungt ansvar för denna kompetensförsörjning liksom den politiska nivån där beslut fattas om möjligheten att finansiera långa utbildningar på eftergymnasial eller akademisk nivå.

Arbetsgivare som inte lyckas rekrytera personal med önskad kompetens bör överväga att vara ytterst specifik vilken kompetens som är ett absolut krav vid en rekrytering, och vilken kompetens som successivt kan utvecklas under anställningen.

Jord- och skogsbruk

Bedömningen av sysselsättningsutvecklingen inom jord- och skogsbrukssektorn har de senaste åren varierat. Det pågår ständig debatt om näringens villkor och vad människor bör äta respektive helst avstå ifrån. På senare tid har Rysslands beslut att bojkotta en stor del av livsmedelsimporten från Finland, och i viss mån även från Sverige, påverkat jordbrukets situation negativt.

Antalet sysselsatta inom sektorn beräknas förbli stabilt eller öka svagt under prognosperioden. Den svagt positiva utvecklingen på skogs- och träsidan motiverar ställningstagandet. Exempel på yrken som berörs är skogsmaskinförare, skogsarbetare och avbytare inom jordbruket. Brist på dessa yrken råder i varierande grad och är starkt regionalt betingad. Efterfrågan på avbytare finns, men bedömningen är att balans i huvudsak råder när det gäller jordbruksyrken.

Det svenska jordbruket har länge haft en stabil situation där mjölkbönderna har haft god avsättning på sina produkter, men där priset har varit för lågt för att upprätthålla en tillfredsställande lönsamhet. I en hårdnande internationell konkurrens känner mjölkbönderna nu av en allt tyngre press, och lönsamheten har minskat ytterligare under det senaste året. En fjärdedel av mjölkbönderna anser att lönsamheten är god och en

⁴ För en redovisning av de största yrkena per bransch hänvisas till vårens prognos då inga nya uppgifter ännu finns tillgängliga (2012).

förbättring under 2016 är trolig. Man anser likväl att lönsamheten totalt sett är otillfredsställande.

Gris- och köttproduktionen i landet har under många år pressats av den internationella konkurrensen, exempelvis från Danmark, Irland, Brasilien och även från Baltikum. Konsumenterna köper emellertid svenskproducerat i allt större utsträckning och lönsamheten har förbättrats men anses fortfarande otillräcklig. En ytterligare förbättring under 2016 bedöms sannolik. Djurens villkor är ett vanligt diskussionsämne. Ungdomars intresse för jordbruk är lågt, vilket är ett betydande problem för framtida kompetensförsörjning.

Skogbruket är sammantaget sett inne i en fas med ökande aktivitet, vilket främst beror på den något förbättrade konjunkturen och en förmånligare kronkurs vid export. Länet är beroende av att avsättning finns för de produkter som produceras. Redan i våras signalerade vi i prognosen att en förbättring var att vänta. Branschen är emellertid ytterst känslig för internationell oro som de tider som råder för närvarande.

Industri

Industrikonjunkturen har länge varit svag och även om positiva signaler har kommit är dessa ofta motstridiga och läget är, totalt sett, klart otillfredsställande. Företag har återanställt personal och orderböckerna kan vara fyllda, men ofta endast en kort tid. Antalet varsel är högre hittills i år än motsvarande period 2014. Risken för en betydligt kraftigare avmattning bedöms ha minskat men ingen snabb förbättring är i sikte. Träindustrin går något bättre, men den del av återhämtningen som bygger på vidareförädling inom nischer går långsamt och kommer att ta tid. Nya verksamheter, såsom tillverkning av elementhus, är exempel på framgång orsakad av hög kvalitet och gott rykte. Exempel på yrken som berörs inom industrisektorn är svetsare och flera grupper av montörer.

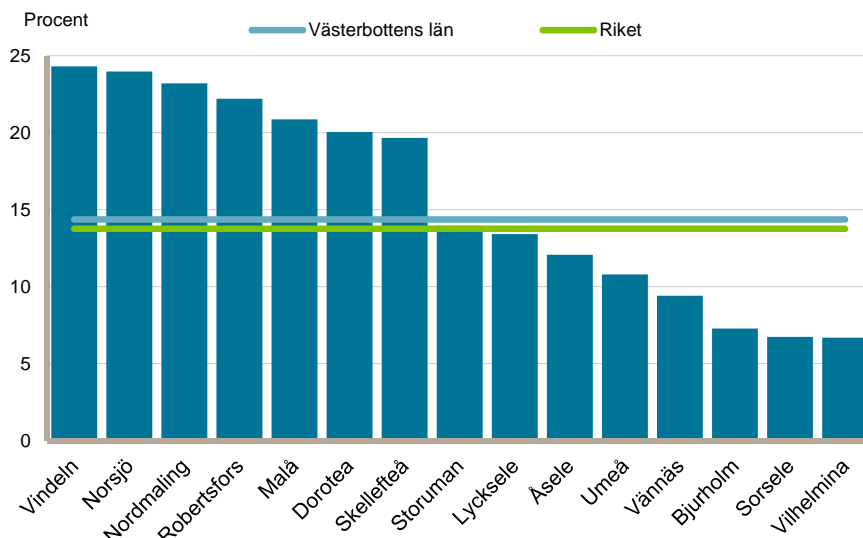
Inom industrin råder, trots den svaga konjunkturen, långsiktig brist på högkvalificerad produktionspersonal och ingenjörer med högre utbildning. Mer än hälften av samtliga anställda inom Teknikföretagen är numera tjänstemän, vilket är en konsekvens av att kompetenskraven successivt ökar. Arbetsinnehållet i de befattningar som tillsätts är ofta kvalificerat och ställer krav på utbildning. Tendensen förstärks långsamt. Det befintliga överskottet på operatörer inom främst verkstad, sågverk samt träindustri kommer att öka som en följd av minskad aktivitet i dessa branscher. Tillverkningsindustrin sysselsatte i slutet av 2013 omkring 15 450 personer i länet. Antalet bedöms fortsätta minska åtminstone fram till utgången av 2016. Inom teknikindustrin väntas antalet sysselsatta förbli stabilt eller minska ännu en tid.

Volvo Lastvagnar kommer att avveckla monteringsverksamheten i Umeå fram till halvårsskiftet 2015, vilket kommer att påverka sysselsättningen i sektorn negativt. Det gäller vissa yrkesgrupper som kommer att ha svårt att finna likvärdig sysselsättning i regionen.

Tillverkningen av industridiamanter kommer att flyttas från Robertsfors till Irland, men tidsperioden uppges nu bli upp till två år istället för ett slut vid halvårsskiftet 2015. Inga

realistiska alternativ till dessa arbetstillfällen finns om besluten står fast. Vår bedömning är att tillverkningsindustrin är den del av arbetsmarknaden i länet som fortfarande riskerar att försämrats, och när en vändning kommer ligger legotillverkning av högkvalificerade produkter nära till hands.

Andel förvärvsarbetande⁵ inom industrin per kommun i Västerbottens län 2013.

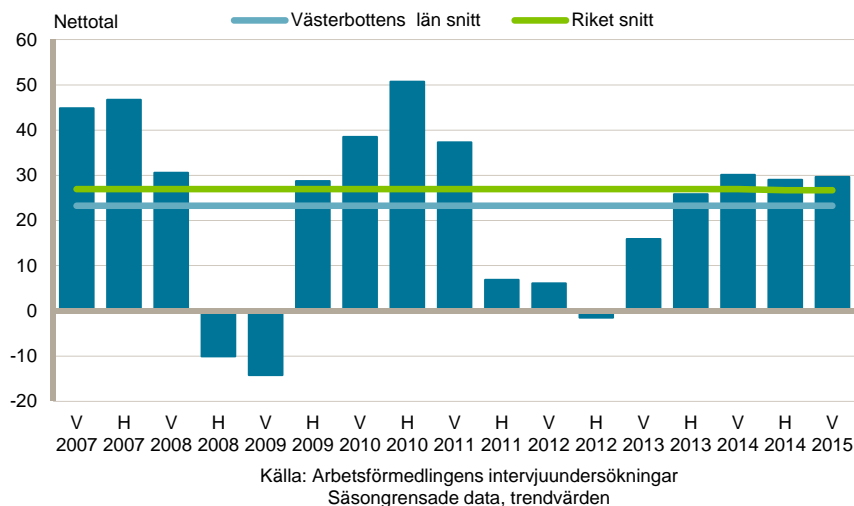
Källa: SCB

Marknaden för sågade trävaror och annan trävaruindustri har varit ansträngd under en lång tid. Specialtillverkning inom nischer är en framgångsfaktor i branschen. Läget ljusnade under hösten 2011, men under 2013 avvecklades länets två största sågverk. I första hand berörs produktionspersonal som montörer, virkessorterare och truckförare men spridningseffekterna till, inte minst, transportsektorn, har varit tydliga. Detta gäller i första hand inlandet. Brist på riskvilligt kapital är känt i något fall men mörkertalet kan vara betydande.

I länet finns livskraftiga företag inom livsmedelsindustrin. 2014 blev dock ett svagare år än väntat och utsikterna fram till slutet av 2015 är inte de bästa, även om ljuspunkter finns. Det gäller i högre grad på något längre sikt. I våras hade mindre företag ett mer utsatt läge, medan större företag bibehöll produktionen på en konstant nivå. Under hösten har situationen varit den omvända. Företagen påverkas av livsmedelsimporten som begränsar hemmamarknaden. I synnerhet mjölkbönderna drabbas hårt. I delar av landet avvecklar mjölkbönder verksamheten helt. En svagare krona skulle kunna gynna branschen som helhet, i synnerhet på sikt. Den ryska bojkotten av främst finska livsmedel får återverkningar även i vårt land.

⁵ Avser förvärvsarbetande dagbefolkning, 16–64 år.

Förväntningsläget inom industrin för kommande sex månader, Västerbottens län, våren 2007–våren 2015.

Gruvindustri och vindkraft

För närvarande råder betydande problem med avsättningen av järnmalm och andra gruvprodukter. Råvarupriserna är lägre än på mycket länge. Trots detta råder viss brist på bergarbetare i landets gruvdistrikt eftersom medelåldern bland de yrkesverksamma är hög, och ersättningsrekryteringar kontinuerligt behöver genomföras. Antalet sysselsatta i Västerbottens län beräknas minska på grund av rationaliserad drift, men det långsiktiga behovet av ny- och ersättningsrekryteringar är betydande i hela norra Norrland med mycket stark tonvikt på Norrbotten.

Intresset för att arbeta inom **gruvindustrin** har dämpats kraftigt till följd av nedgången och en större konkurs. Norrbottens och Västerbottens län samt Bergslagen är dominerande distrikt i Sverige. Arbetsförmedlingen Gruvnäring är en nationell specialförmedling som arbetar med personalbehovet i branschen. Denna specialförmedling gör egna prognoser på grund av näringens karaktär, betydelse och behovet av personal. Detta är dock för närvarande inte alls lika stort som tidigare bedömningar sagt. Antalet sysselsatta inom gruvnäringen i Västerbottens län har under lång tid varit 750-850 personer.

Utbyggnaden av **vindkraft** i länet beräknas fortsätta på lång sikt, om än i avsevärt långsammare takt. Denna utveckling sker redan i de södra länsdelarna. Samtidigt pågår utbyggnaden av tredje steget av vindkraftparken i Blaikén. Uppbyggnadsfasen är till stor fördel för transportnäringen, men när vindkraftverken väl är i drift är transporter aktuella endast i samband med underhåll och renovering av anläggningarna. Bristen på utbildade vindkrafttekniker bedöms vara långsiktig, men har minskat tydligt i samband med den långsammare utbyggnadstakten. Grupper av arbetslösa distributionselektriker har genomgått kompletterande utbildning och fått arbete. De mycket låga elpriserna är huvudorsaken till nedgången, samtidigt som en långsiktig avveckling av kärnkraften skulle tala till vindkraftens fördel.

Byggverksamhet

Stora infrastrukturprojekt har under många år pågått längs Västerbottenskusten. Under 2014 och 2015 väntas projekten, i allt väsentligt, färdigställas. Politisk oenighet råder när det gäller byggandet av Norrbotniabanan och det torde ta lång tid innan frågan är slutgiltigt avgjord.

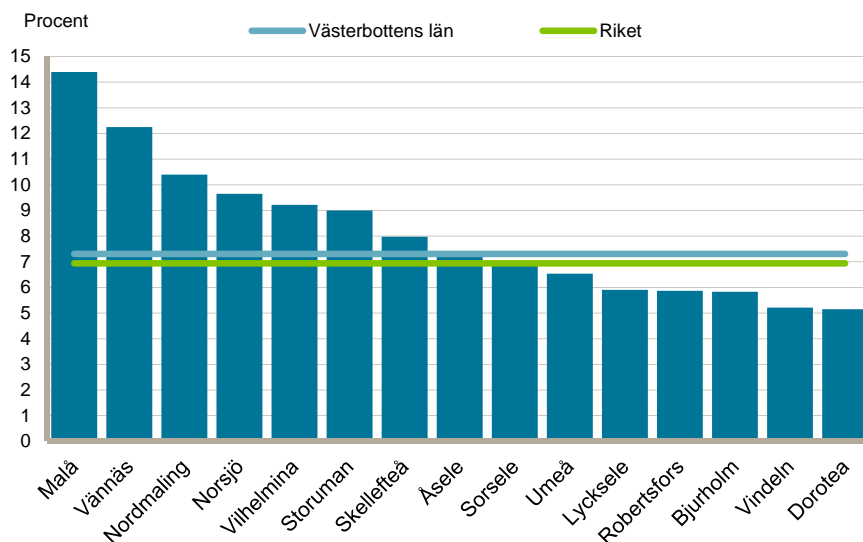
En ökande koncentration till Umeåregionen av de samlade investeringarna är tydlig, främst inom anläggningssektorn. Förare av anläggningsmaskiner såväl som skogsmaskinförare har en god arbetsmarknad, inte minst om man behärskar flera typer av maskiner. Utpendlingen av maskinförare till Norrbotten har minskat betydligt till följd av minskad aktivitet i gruvsektorn.

Industriinvesteringarna har generellt sett minskat under de senaste åren. Detta är särskilt tydligt inom gruvnäringen, medan investeringarna har ökat inom energisektorn. Vindkraften beräknas, trots ett lågt elpris för närvarande, bli en långsiktig framgång och utbyggnaden bedöms fortsätta. Takten i utbyggnaden betingas till stor del av efterfrågan som är avsevärt lägre nu än för några år sedan. En uppgång väntas när konjunkturen åter vänder uppåt. Utbyggnaden av vindkraft skapar sysselsättning genom brytning av nya skogsbilvägar, gjutning av betongfundament, och distribution av den elektricitet som produceras.

Husbyggandet är fortfarande på en alltför låg nivå, men en förbättring inleddes redan i början av 2014 och beräknas pågå under flera år därefter. Huvuddelen av de nya bostäderna kommer att uppföras i Umeå, men även i Lycksele och på andra orter räknar man med att nya hus kommer att byggas. Optimismen i branschen är påtaglig och branschens eget konjunkturindex har stigit tydligt för Västerbottens län. Sju av länets 15 kommuner anser att nya bostäder behöver byggas i respektive kommun. Det är emellertid fråga om relativt låga antal, och antalet för 2016 är i skrivande stund lägre än för 2015.

I Hemavanområdet har aktiviteten avtagit efter en rad intensiva år. Många nya fastigheter har uppförts och ytterligare nya färdigställs kontinuerligt, men i minskande antal. Närheten till Norge är huvudorsaken. Även Tärnaby har nu börjat få del av den positiva utvecklingen i området med nya butiker och serviceinrättningar.

Andel förvärvsarbetande⁶ inom byggverksamhet per kommun i Västerbottens län 2013.

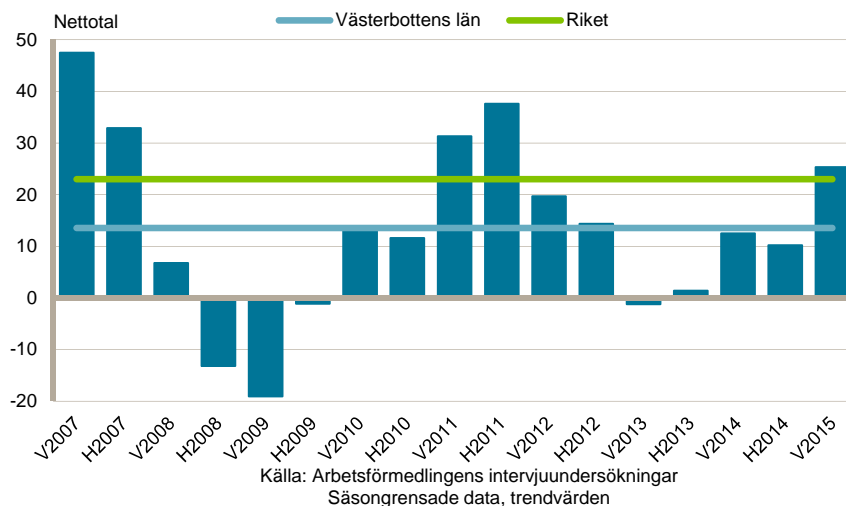

Källa: SCB

Rotavdraget har haft en avgörande betydelse för sysselsättningen i främst mindre byggföretag under lågkonjunkturen. Missbruk av regelverket har dock påtalats och detta kan komma att förändras för att det riktade bidraget verkligen ska få den effekt som är avsedd. För närvarande pågår en diskussion om en reduktion av avdragets storlek. Med tanke på den parlamentariska situationen i landet betraktas utgången som svårbedömd. År 2013 var antalet sysselsatta i länet 8 760 personer. Vid utgången av 2014 beräknades antalet till 8 900 och vid slutet av innevarande år 9 100. Vid prognosperiodens slut fjärde kvartalet 2016 kan antalet sysselsatta inom byggsektorn komma att uppgå till 9 400 personer.

⁶ Avser förvärvsarbetande dagbefolkning, 16–64 år.

Förväntningsläget inom byggverksamhet för kommande sex månader, Västerbottens län, våren 2007–våren 2015

Privata tjänster

Den **privata tjänstesektorn** är den näringsgren som har haft den bästa sysselsättningsutvecklingen i länet under flera år. Under 2013 ökade emellertid sysselsättningen i länet betydligt svagare än väntat, med 600 personer, och ingen större ljusning är i sikte för åren därefter. Fram till slutet av 2015 är optimismen markant lägre än för ett år sedan och lägre än hösten 2014. I Västerbottens län är optimismen betydligt lägre än riksgenomsnittet. Sammantaget sysselsatte arbetsgivare inom den privata tjänstesektorn drygt 36 150 personer i slutet av 2013, och en ökning till 37 300 bedöms ske fram till slutet av 2016. Andelen av samtliga sysselsatta är anmärkningsvärt lägre i länet än riksgenomsnittet.

Inom **detaljhandeln** råder fortfarande viss optimism, men man står inte på samma solida grund som tidigare. Konsumenterna blir allt försiktigare till följd av den rådande oron, men aktiviteten har ändå varit hög då många köp sker på kredit till följd av mycket låga räntor. Vitvaror och nya bilar har ökat omsättningen trots den osäkerhet som råder. Antalet sysselsatta inom handeln kan komma att bli högre än förväntat men många faktorer spelar in.

Konkurrensen inom området hemelektronik är knivskarp och vissa aktörer har avvecklat sin verksamhet helt sedan några år. Lönsamheten är begränsad trots att omsättningen upplevs tillfredsställande.

Många sysselsatta inom handeln är ungdomar och branschen är ofta en viktig första kontakt med arbetslivet. Utfallet har sällan nått upp till förväntningarna inom handeln. Antalet sysselsatta inom handeln i länet beräknas ha varit 11 900 personer i slutet av 2013.

Livsmedelshandeln bedöms vara stabil och antalet sysselsatta väntas öka på sikt till följd av det nya köpcentrum som ska etableras i anslutning till IKEA-området i Umeå.

Nettoeffekten blir emellertid begränsad på grund av strukturförändringar och försämrade villkor för handeln i kommunerna runt Umeå. En uppskattning av effekterna på antalet sysselsatta ger ett nytillskott av arbetstillfällen på 350-400 arbetstillfällen netto, möjligen fler. Försäljare inom dagligvaror och fackhandel är aktuella yrkesgrupper.

Inom området **finansiella tjänster** och **företagstjänster**, även benämnd uppdragssektorn, har utvecklingen varit stark under flera år och den försvagning som trots allt märks har varit av mycket begränsad natur. Drygt 51 procent av de intervjuade arbetsställena förväntar sig ökade uppdragsvolymerna fram till halvårsskiftet 2015, medan endast några få bedömer att orderingången kan komma att minska. Antalet anställda förändras inte nämnvärt. Industrieföretag är viktiga kunder för branschen och följeffekter är vanliga, om än med viss fördröjning. Konsulter inom IT, ekonomi och juridik är yrkesgrupper som är vanliga i sammanhanget. Branschen sysselsatte sammantaget omkring 11 650 personer i slutet av 2013, vilket är en väntad ökning med 250 personer sedan 2012. Vid slutet av 2016 förväntas antalet förbli oförändrat eller minska beroende på hur industrikonjunkturen utvecklas.

En tydlig optimism råder inom **information och kommunikation** som omfattar företag inom IT, data och dylik kommunikation. En klar majoritet av företagen tror på en förbättring fram till hösten 2016. Personer med relevant utbildning och erfarenhet har en god arbetsmarknad. Konkurrensrekryteringar förekommer vilket är ett tecken på att brist råder på personer med önskad kompetens. Branschen sysselsatte omkring 3 275 personer i slutet av 2013. Ökningen går sakta men säkert och antalet beräknas öka till 3 500 vid utgången av 2016.

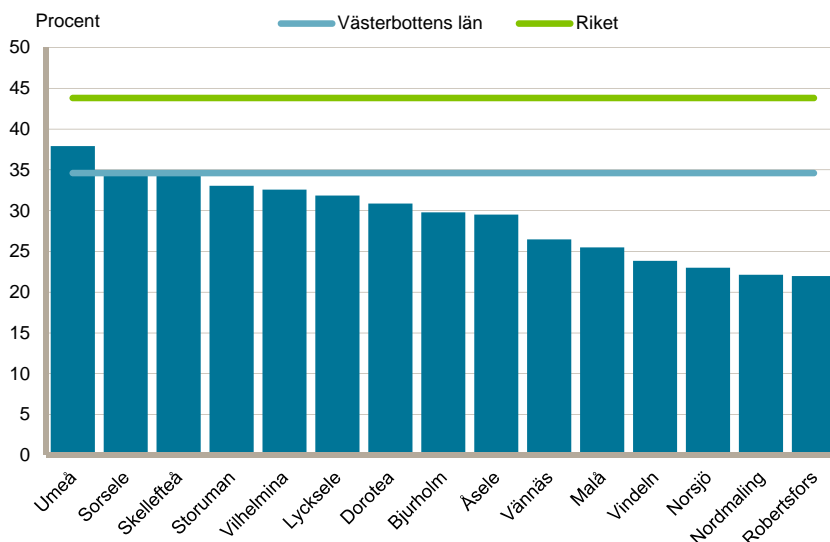
Arbetsställen inom **hotell, restaurang, konferensanordnare** och **turism**⁷ redovisar optimism inför framtiden mot bakgrund av ett framgångsrikt 2014. Branschen sysselsatte omkring 4 800 personer i länet sista kvartalet 2013 vilket är oförändrat. Marknaden för delar av servicesektorn har förbättrats men den ökning av sysselsättningen som skapades under en period tycks ha planat ut. Ökningen tycks därtill ha blivit lägre än förväntat.

Kapaciteten när det gäller hotellrum kan komma att öka mer än efterfrågan, åtminstone på kort till medellång sikt. Den bedömningen gäller främst för tiden närmast efter Kulturhuvudstadsåret i Umeå 2014, under vilket full beläggning har varit vanlig under delar av året. Inför Kulturhuvudstadsåret tillkom över 400 rum. Under 2012 var beläggningen över hela året 63 procent i Umeå. För 2014 uppges 65 procents beläggning av de 267 *fler* hotellrum som finns i centrala Umeå jämfört med i september 2013. Det är främst besökare från Finland och Norge som står för ökningen.⁸ Liksom när det gäller handeln kan antalet sysselsatta inom sektorn bli klart högre än förväntat vid utgången av 2016.

⁷ Även termen "upplevelsenäringarna" används på företag verksamma inom detta segment.

⁸ Källa: SCB, Tillväxtverket

Andel förvärvsarbetande⁹ inom privata tjänster per kommun i Västerbottens län 2013.

Källa: SCB

Övriga delar av länet har också haft god beläggning på turistanläggningar, campingplatser och hotell under 2014, vilket väntas fortsätta. I inlandet expanderar **upplevelse-näringarna** fortfarande i Hemavan- och Tärnabyområdet. Målgruppen är snarast människor som vill ha naturnära upplevelser, medan en stor del av besökarna i Umeå snarare är intresserade av kultur i form av teater, konst och musik. Utbyggnadstakten i fjällregionen har dock dämpats. Förändringar i ägarstrukturen kan ha bidragit till de nya investeringsplaner som finns för området. Antalet besökare från Norge, Frankrike, Tyskland, Ryssland och Italien har ökat sedan några år tillbaka, men medan antalet besökare från Norge ökar tenderar medborgare från övriga länder att minska i olika grad.

Personal med goda kunskaper i de aktuella språken har en god arbetsmarknad. Det råder en återkommande säsongsmässig brist på ordningsvakter i fjällvärlden. Frågan är inte helt lätt att lösa med hänsyn till att ackreditering från Polismyndigheten krävs för att få arbeta som ordningsvakt. Lokalt upplevs frågan som mycket betydelsefull.

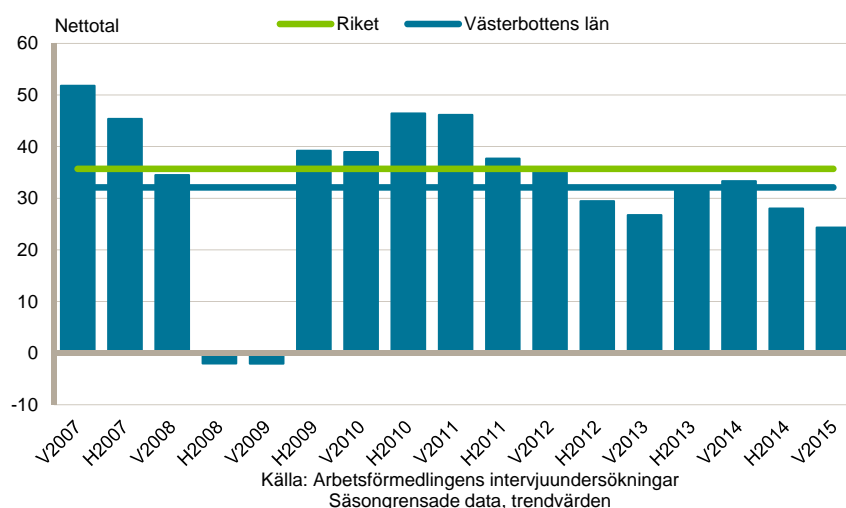
Det nya kulturhuset i Umeå är ett nytt landmärke för såväl invånare som besökare. Huset avses bli ett centrum för många kulturarrangemang med inledning 2014. Bygget skapade värdefull sysselsättning under den period som övrigt byggande var som lägst.

Bemanningsföretagen har nu, med start under 2013, en klart svagare marknad jämfört med tidigare. Försvagningen inleddes under andra halvåret 2012 och berör främst personal utyrad till verkstadsindustrin. Den svaga konjunkturen, främst inom industrin, och osäkerheten om framtiden är orsaken till bemanningsföretagens försvagade roll. Läget bedöms bestå en längre tid. För sysselsättningen inom hushållsnära tjänster har rutavdraget fortfarande stor betydelse, inte minst för relativt nyanlända. En

⁹ Avser förvärvsarbetande dagbefolkning, 16–64 år.

kort utbildning och användande av talad standardsvenska kan räcka väl för vissa arbetsuppgifter.

Förväntningsläget inom privata tjänster för kommande sex månader, Västerbottens län, våren 2007–våren 2015.

Transport

Transportnäringen är svårbedömd när det gäller framtidsutsikterna eftersom den är beroende av situationen i flertalet branscher, inte minst tillverkningsindustrin och handeln. Industrins behov av transporter bedöms vara minskande, medan såväl byggsektorn som handeln, särskilt e-handeln, bedöms behöva mer transporter framför allt i samband med storhelgerna. Överskottet på lagerarbetare är fortfarande stort. Antalet sysselsatta inom näringen var omkring 5 850 personer i slutet av 2013, vilket var en ökning med 100 personer under det gångna året.

Antalet passagerare med buss har stabiliserats eller minskat svagt då problemen med tågtrafiken har minskat. Sammantaget bedöms behovet av persontransporter förbli i stort sett oförändrat eller möjligen öka något fram till utgången av 2015 då något fler beräknas få sysselsättning alternativt studera i länet och pendlingsbehovet i så fall kan komma att öka något.

Även utrustning som används av gruvindustrin i samband med projektering och uppstart av nya gruvor behöver transporteras, liksom den malm som bryts. De gruvor som har öppnats bör på mycket lång sikt innebära goda utsikter även för transportföretagen. För närvarande är dock råvarupriserna betydligt lägre än toppåret 2011 när många beslut om projektering och genomförande fattades och vissa projekt har betydande problem samtidigt som andra överhuvud taget inte är aktuella för närvarande.

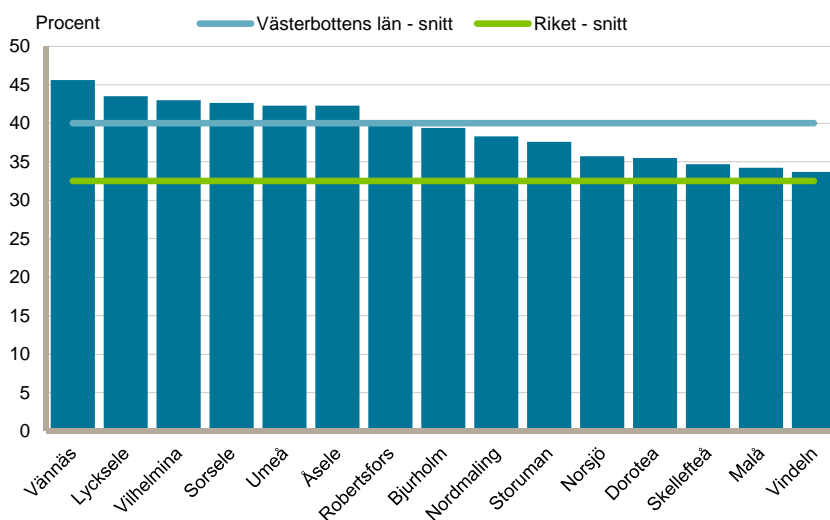
Offentliga tjänster

Offentlig sektor

Totalt är antalet sysselsatta i **offentlig sektor** omkring 48 100 personer i länet. Därav arbetar 26 200 inom vård och omsorg, 16 000 inom utbildningssektorn och 5 900 inom offentlig förvaltning. En omfördelning kan komma att ske på någon sikt liksom en minskning av antalet statligt anställda. Det senare skulle kunna motiveras av att länets andel av rikets befolkning minskar trendmässigt men långsamt. Samtidigt ökar behovet av vård och omsorg till följd av att såväl medelåldern som medellivslängden ökar, inte minst bland männen. **Vård och omsorg** är en sektor där antalet sysselsatta förväntas öka mest under kommande år. Vid utgången av 2016 kan antalet närma sig 49 200 personer. Det förutsätter tillgång på kompetent personal samt att politiska beslut får majoritet och hinner börja tillämpas, åtminstone till en del.

Av svaren i intervjuundersökningen framgår att **landstinget** haft ett stabilt antal anställda under senare år och så väntas fallet bli även till utgången av 2016. En viss ökning kan komma att ske inom primärvården där ett behov av distriktsläkare inte ännu har tillgodosetts på grund av brist på personal med önskad kompetens. Svårigheter att rekrytera allmänläkare till redan vakanta tjänster kan göra att den eftersträlvade ökningen uteblir. Även fler distriktsköterskor behövs inom primärvården.

Andel förvärvsarbetande¹⁰ inom offentliga tjänster per kommun i Västerbottens län 2013

Källa: SCB

Förutom specialister behöver landstinget rekrytera distriktsläkare och distriktsköterskor, barnmorskor, psykologer, biomedicinska analytiker och läkarsekreterare. Därtill tandsköterskor där utbildning har genomförts och fortfarande pågår. Primärvården har svårt att fylla behovet av specialister i Sverige. Rekryteringar utomlands förekommer men i otillräcklig omfattning.

¹⁰ Avser förvärvsarbetande dagbefolkning, 16-64 år.

Kommunerna övertog ansvaret för hemsjukvården i september 2013. Inom tandvården beräknas inga betydande förändringar av omfattningen ske under perioden. Rekryteringar av tandläkare, specialisttandläkare och tandsköterskor blir aktuella under prognosperioden. Antalet anställda inom landstinget har varit oförändrat omkring 8 800 personer under det senaste året men en svag ökning förutses under de närmaste två åren.

Kommunerna

Bland **primärkommunerna** har det totala antalet anställda ökat något inom främst vård- och omsorgssektorn under det senaste året. Det kan till någon del handla om verksamhetsövergång från Landstinget men den åldrande befolkningen kräver mer och växande resurser. Fram till slutet av 2016 förväntas antalet kommunalt anställda öka inom vuxenutbildningen, men antalsmässigt klart mest inom vård och omsorg, främst undersköterskor. I övrigt väntas ingen stor förändring av betydelse under perioden.

Statliga arbetsgivare

Antalet **statliga arbetsgivare** som har intervjuats är för lågt för att man ska kunna dra bestämda slutsatser. Tendensen är dock att antalet statligt anställda, efter en temporär ökning under 2013, kommer att minska svagt eller i bästa fall förbli stabilt fram till slutet av 2016. Minskningen torde dock gå långsammare än tidigare. Polisen blev en (1) myndighet vid årsskiftet och man har därmed lämnat den länsvisa indelningen som har använts under lång tid. Det är en uttalad ambition att förbättra underlaget för bedömningen av den statliga verksamheten i länet inför kommande prognoser.

Brist- och överskottsyrken

Västerbotten är ett län som till stor del karaktäriseras av utbildning samt vård och omsorg. Sedan andra halvan av 1960-talet finns här Umeå Universitet vars tillkomst och existens knappast går att övervärdera när det gäller betydelse för länets utveckling och framgångar avseende forskning och utveckling även vid Norrlands Universitetssjukhus samt vid företag som har sitt ursprung på Umeå Universitet. Samtidigt har ett antal företag inom verkstadsindustrin, träindustrin och livsmedelsindustrin rönt framgång med sina produkter långt utanför landets gränser.

Ju mera kvalificerad verksamheten har blivit, oavsett huvudman, har behovet av personer med högre utbildning vuxit liksom av personer som passar för arbete inom den omfattande servicesektorn. Umeåregionen är vida känt som ett musik- och kulturområde som har exporterat artister som har nått samma världsrykte som den högre utbildningen och den kvalificerade vården. Inlandet och fjällvärlden lockar besökare från hela världen även om stora avstånd kan avskräcka men upplevelserna är väl värda insatserna.

Umeåregionen har vuxit snabbt och på bred front. Det har genererat ett stort behov av arbetskraft. In- och återflyttningen av kvalificerade personer har länge tillförsäkrat arbetsgivare om att kompetensförsörjningen var säkrad. I takt med den växande befolkningen och den alltmer kvalificerade verksamhet som har kommit att bedrivas runt om i länet har emellertid situationen förändrats. Det som tidigare näst intill löste sig själv har blivit något som kräver både tid och energi. I de starkaste konjunkturskedena har företag tvingats avstå från order vilket är det man helst av allt vill slippa. Utebliven produktion av en vara eller en tjänst är en samhällsekonomisk förlust som påverkar förutsättningarna för bibehållen välfärd negativt.

Arbetsmarknadsläget för ett urval av yrken i Västerbottens län under det närmaste året

Bristyrken

Civilingenjörer, flera grupper
Förskollärare
IT-personal, lång utbildning
Kock, särskilt specialkock
Läkare, samtliga kategorier
Maskinförare, flera kategorier
Sjuksköterskor, nyutbildade
Sjuksköterskor, specialistutbildade
Speciallärare
Undersköterskor

Överskottsyrken

Administrativ personal
Barnskötare
Bibliotekarier
Brevbärare
Försäljare, dagligvaror
Handläggare, offentlig förvaltning
Industrimontörer, flera grupper
Lagerarbetare
Receptionister, telefonister
Vaktmästare

Tabellen visar en bedömning av arbetsmarknadsläget våren 2016 för ett urval av yrken i länet i bokstavsordning.

Trots att konjunkturläget för närvarande får betecknas som tämligen dystert, samt att det är svårare än på mycket länge att förutsäga när situationen kan komma att förbättras, råder betydande svårigheter att hitta kvalificerad personal inom många verksamhetsområden. Den pågående generationsväxlingen då många personer med lång erfarenhet

lämnar arbetsmarknaden gör inte situationen lättare. Tabellen ovan visar, utan inbördes rangordning, de brist- respektive överskottsyrken som är mest aktuella denna höst. Många av yrkena återkommer vid varje prognostillfälle vilket utgör en signal till personer som står inför val av utbildningsväg att utbildning till ett överskottsyrke inte är ett lika klokt val som utbildning till ett bristyrke. Individens fria val råder emellertid alltid om en önskad utbildning finns tillgänglig och individens meriter att delta i utbildningen är tillräckliga.

Arbetsförmedlingen är en av de aktörer på arbetsmarknaden som lägger mest resurser på att alla som står i begrepp att välja utbildningsväg också ska ha tillgång till ett relevant och tillförlitligt beslutsunderlag. Information från arbetsgivare och fackliga organisationer utgör en viktig del på vägen mot målet. Samråd med parterna innan utsikterna för ett yrke, på kort såväl som på längre sikt, publiceras på Arbetsförmedlingens hemsida samt i broschyrer som ges ut regelbundet är ett naturligt inslag i arbetet.

Som vid flera tillfällen tidigare är det inom vård och omsorg problemen är som störst. Här uppger 43 procent att man har haft problem. Därefter kommer hotell och restaurang respektive finansiella tjänster med vardera 41 procent. Minst problem har man haft inom transportsektorn med knappt fem procent.

Befolkning och arbetskraft

Befolkningsutvecklingen i Västerbottens län

Befolkningen i Västerbottens län var vid ingången av 2014 drygt 262 360 personer, vilket utgör drygt 2,7 procent av rikets befolkning och är en trendmässigt minskande andel. Det är en ökning med 27 900 sedan 1968. Den högsta befolkningssiffran hittills för Västerbottens län noterades för 2014. År 2025 väntas länet ha 265 500 invånare.

2014 bodde drygt 78 procent av länets invånare i de fyra kustkommunerna Nordmaling, Robertsfors, Skellefteå och Umeå. Andelen ökar trendmässigt sedan många år tillbaka. Enligt den senaste befolkningsprognosen kommer 81,8 procent av invånarna att bo vid kusten år 2025. Av länets befolkning 30-34 år bodde 83,7 procent i de fyra kustkommunerna vid utgången av 2014 och andelen 75 år och äldre var 70,7 procent. Andelen i åldrarna 20-64 år var 80,2 procent.

Umeå är den enda av länets 15 kommuner som beräknas ha en positiv och uthållig befolkningsutveckling sammantaget under perioden. Kommunens befolkning har ökat från 66 150 personer 1968, till 119 613 personer vid utgången av 2014 eller med 80,8 procent. År 2025 beräknas Umeås befolkning ha ökat med drygt 93 procent jämfört med 1968.

Åsele hade vid utgången av 2014 kvar knappt hälften av de 5 764 invånare kommunen hade 1968. År 2025 beräknas antalet invånare i Åsele ha minskat till 2 519, vilket motsvarar en minskning med drygt 56 procent sedan 1968.

Utbudsförändringar

Under 2014 beräknas utbudet av arbetskraft 16–64 år minska med 760 personer till 131 150 och året därpå med ytterligare 460 till 130 700. En betydande del kommer att vara utrikes födda. 32 450 personer i ålderintervallet står inte till arbetsmarknadens förfogande med anledning av de till exempel studerar, är sjuka, förtidspensionerade eller pensionerade av andra skäl.

Antalet i åldersgruppen minskar sedan 2009 och kommer, enligt den senaste befolkningsprognosen, att fortsätta minska även bortom 2025. Det innebär att varje individ i arbete måste försörja en ökande andel av befolkningen utöver sig själv, med andra ord försörjningsbördan beräknas ökad under överskådlig tid.

Andelen utrikes födda i åldersintervallet har ökat från 6,5 procent 2001 till 10,5 procent 2013.

Utbildningsnivå

Av samtliga 163 597 individer i åldersintervallet 16-64 år var, vid utgången av 2014 5 200 fler män än kvinnor. Den högsta andelen med eftergymnasial utbildning återfinns bland kvinnor med drygt 43 procent. Bland män var siffran 11 procentenheter lägre. Bland kvinnor hade 23 procent gymnasial utbildning medan siffran för män var drygt 27 procent. Sammantaget hade drygt 25 procent högst 2-årig gymnasial utbildning och männen dominerar med 28 procent medan siffran för kvinnor är drygt 22 procent.

Arbetspendling

Antalet utpendlare från Västerbottens län har under de senaste åren legat omkring 5 650 personer i genomsnitt. Antalet tenderar att öka svagt, men dämpas i tider av lågkonjunktur. Exempelvis var antalet knappt 5 450 år 2009 då konjunkturen var mycket svag. Pendlingen sker framför allt till Norrbotten, Västernorrland och Stockholm. Handel, företagstjänster samt vård och omsorg dominerar bland utpendlare. I ett svagt konjunkturläge ökar andelen utpendlare till Stockholmsregionen. Antalet utpendlare minskade med 40 personer mellan 2013 och 2014.

Inpendlingen tenderar att öka, men varierar med antalet arbetstillfällen. År 2014 var den omkring 3 900 personer. En fortsatt svag ökning förutses under prognosperioden. Här är vård och omsorg och företagstjänster närmast likvärdiga som inpendlingsområden. Många läkare och sjuksköterskor pendlar från Finland och utgör ett mycket värdefullt tillskott till personalen på Norrlands Universitetssjukhus. Därefter kommer tillverkning och utvinning. Nettoeffekten för länet ligger i storleksordningen -2 000 personer, med en tendens till minskning, vilket i huvudsak torde förklaras av att utbildningsnivån i arbetskraften, är högre i vårt län än riksgenomsnittet.

Arbetskraftsdeltagande

I åldersintervallet 16–64 år var arbetskraftsdeltagandet för samtliga omkring 73,4 procent år 2014, med en procentenhet högre för män och en procentenhet lägre för kvinnor. I arbetskraften ingick 2014 omkring 131 750 personer, varav 120 600 räknades som sysselsatta.¹¹ För 2015 beräknas en ökning av arbetskraftsdeltagandet till 73,9, och för 2016 till 74,4 procent, motsvarande 132 200 personer.

Övergång till högre utbildning

I genomsnitt planerar sex av tio ungdomar som går ut gymnasiet att påbörja eftergymnasial utbildning inom tre år. För några kan högskoleprovet vara den avgörande faktorn som gör att man kan påbörja sitt förstahandsval av utbildning. Skillnaden mellan könen är betydande. För kvinnor är andelen omkring 70 procent, medan den för män är strax under hälften. Utbildningsnivån i Västerbottens är den tredje högsta i landet och 2013 hade 27 procent av invånarna en eftergymnasial utbildning.¹²

¹¹ Preliminära siffror, ännu ej bekräftade av SCB.

¹² Källa: Tillväxtverket

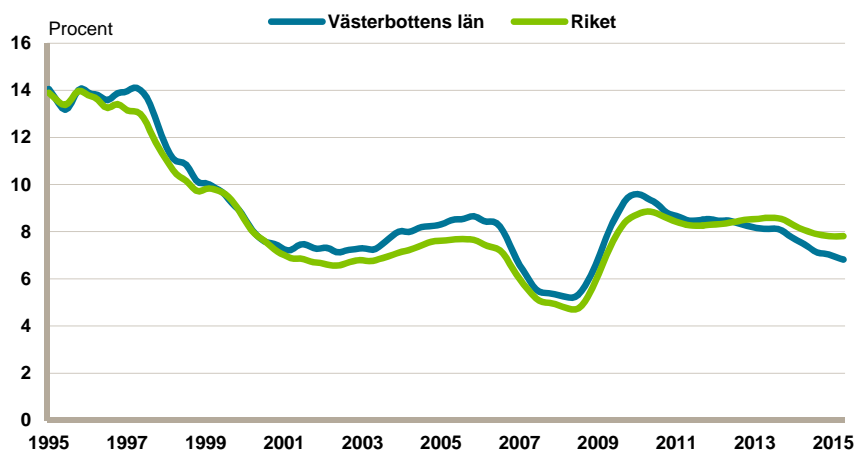
Inskrivna arbetslösa vid Arbetsförmedlingen

Arbetslöshetens utveckling

År 2008, innan lågkonjunkturen hade slagit igenom, uppgick arbetslösheten i länet till totalt 5,6 procent av den registerbaserade arbetskraften. 2013 var motsvarande siffra 8,1 procent. Sedan oktober 2012 sjunker antalet inskrivna arbetslösa varje månad jämfört med året innan. Genomsnittet för 2014 blev bli drygt 7,1 procent och 2015 väntas arbetslösheten sjunka till omkring 6,7 procent.

Antalet nyinskrivna per månad har minskat svagt men trendmässigt sedan 2010 och är lägre hittills i år jämfört med de första 10 månaderna 2013. Mönstret är, i stort sett, lika för könen samt för ungdomar och personer med utomnordisk härkomst. Antalet av samtliga inskrivna som har gått till arbete har minskat tydligt i år för alla grupper.

Inskrivna arbetslösa 16–64 år som andel av registerbaserad arbetskraft, Västerbottens län, januari 1995–april 2015.

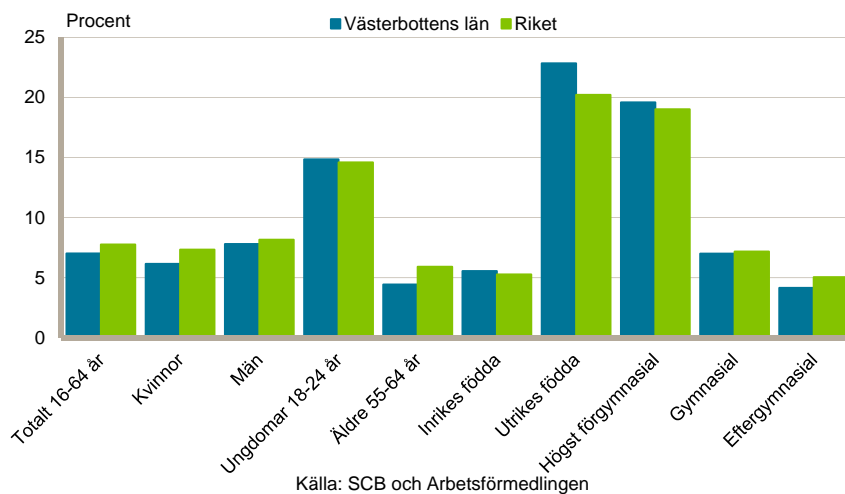
Källa: SCB och Arbetsförmedlingen.
Säsongrensade data, trendvärden

Arbetslöshetens sammansättning

Andelen utan arbete är betydligt högre för personer med högst grundskola som utbildningsbakgrund, än för grupper med examen från gymnasium eller högskola. En viktig förklaring till detta är att kompetenskraven på arbetsmarknaden kontinuerligt skärps, men också att många idag inte lyckas fullfölja sina studier med godkända betyg. För en stor majoritet av de rekryteringar som genomförs är en godkänd gymnasieutbildning det grundläggande krav som ställs. Det ger dessutom behörighet till högre utbildning, vilket blir allt viktigare på framtidens arbetsmarknad. Vid rekryteringar inom hotell- och restaurangyrken finns inget absolut krav på en lägsta utbildning. Här spelar personlighet samt kompetens inom speciella dataprogram större roll för chansen att komma ifråga för en anställning.

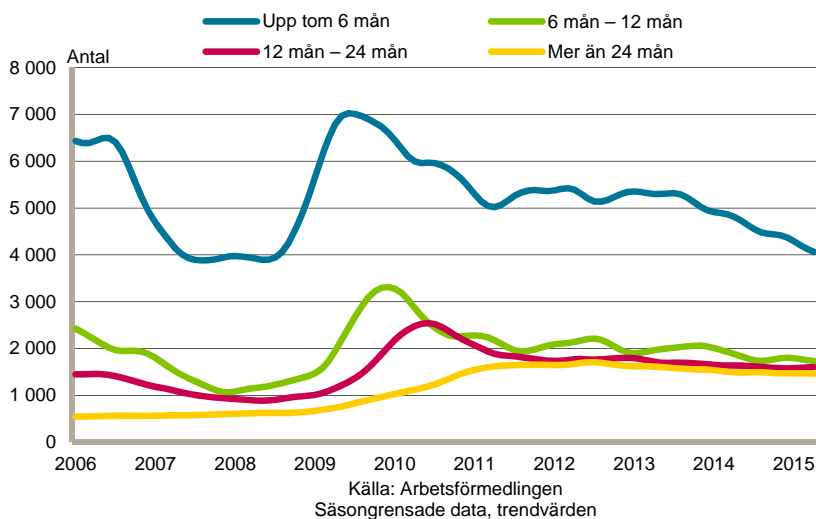
Långa tider utanför arbetsmarknaden är en väl dokumenterad belastning när det gäller möjligheterna att få anställning. Därför finns starka skäl till en grundläggande genomgång av kompetensnivån hos dem som är inskrivna som arbetssökande. Unga välutbildade män har allmänt ett försprång framför övriga grupper när det gäller möjligheten till arbete.

Inskrivna arbetslösa 16–64 år som andel av registerbaserad arbetskraft för respektive grupp, genomsnitt av kv. 4 2014 och kv. 1 2015, Västerbottens län.

Av tabellen i bilaga 3 framgår hur mycket strukturen bland andelen arbetslösa kan skilja sig mellan olika kommuner, länet och riket. Tabellen visar andelen totalt inskrivna arbetslösa per grupp av den registerbaserade arbetskraften. Variationer noteras mellan olika år. En jämförelse mellan situationen i riket under perioden redovisas i tabellen. Syftet med tabellen är att åskådliggöra strukturella skillnader samt att ge lokala aktörer ett underlag för att bedriva en verksamhet som ger önskat resultat. Diagrammet ovan visar en jämförelse mellan de aktuella grupperna i länet och i riket.

Inskrivna arbetslösa 16–64 år efter inskrivningstid, Västerbottens län, januari 2006–april 2015.

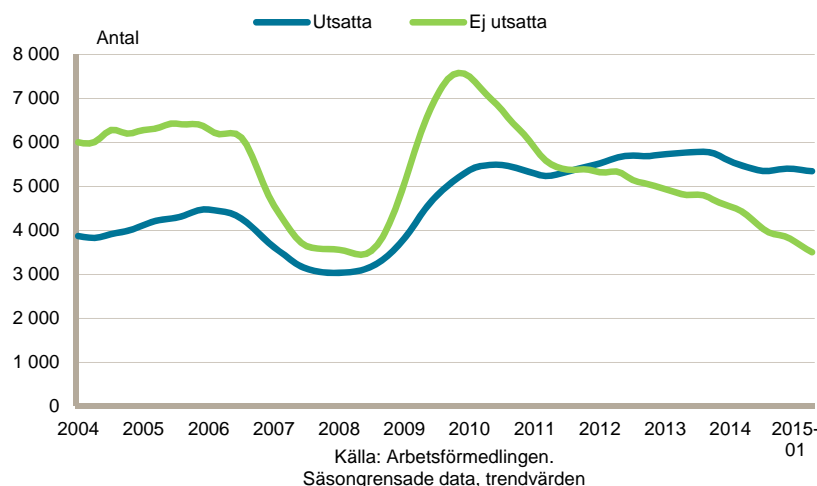

Grupper av arbetslösa

För vissa grupper, som exempelvis utomeuropeiskt födda, är underlaget på kommunnivå ofta litet och en skillnad på endast några få individer kan ändra procentsatser i hög grad. I sådana fall är det lämpligt att tolka uppgifterna med försiktighet. På mindre orter ökar känsligheten för detta fenomen.

Under loppet av 2011 kom andelen inskrivna arbetslösa i utsatta grupper att passera icke utsatta i antal. Skillnaden har därefter fortsatt att öka som framgår av diagrammet nedan. På annan plats i rapporten beskrivs konsekvenserna när det gäller att få arbete för personer i utsatta grupper. Hit hör personer med högst förgymnasial utbildning, utomeuropeiskt födda, äldre över 55 år samt personer med funktionshinder som medför svårigheter att utföra visst arbete. I ett separat diagram illustreras den antalsmässiga fördelningen mellan grupperna samt hur denna fördelning har förändrats över tid.

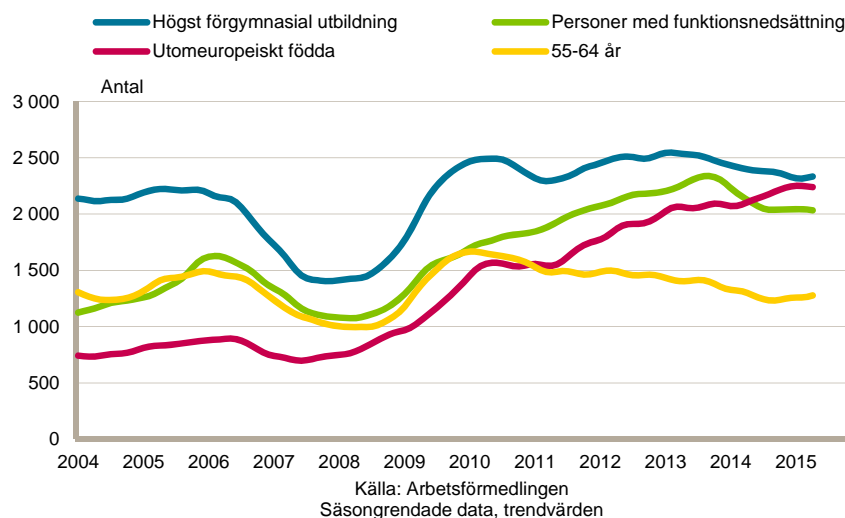
Inskrivna arbetslösa 16–64 år i utsatta grupper och övriga inskrivna arbetslösa, Västerbottens län, januari 2004–april 2015.

Utflyde till arbete

Under perioden januari–april 2014 var summan av inskrivna arbetslösa, deltidsarbetslösa samt timanställda i genomsnitt 12 184 personer per månad i länet. Ett år senare hade summan minskat till 10 997, eller med 9,7 procent. Antalet personer som dels hade adekvat utbildning, dels ansågs vara matchningsbara mot sökt yrke, hade minskat från 5 393 till 4 765, eller med 11,6 procent. Det genomsnittliga antalet i dessa grupper som fick arbete hade minskat från 1 039 till 950 personer, motsvarande 16,6 procent. Minskningen av den grupp som fått arbete var betydligt lägre än de två övriga grupperna vilket får anses vara klart positivt.¹³

Inskrivna arbetslösa 16–64 år fördelade på enskilda grupper, Västerbottens län, januari 2004–april 2015. Observera att en person kan ingå i flera grupper.

¹³ Individer som har fått arbete kan ha fått det vid fler än ett tillfälle under den studerade perioden.

Utmaningar på länets arbetsmarknad

Västerbottens län har varit i ständig, svagare eller starkare, tillväxt sedan andra mitten av 1960-talet. I en av Arbetsförmedlingen publicerad rapport, Ura 2010:5, men även i andra rapporter, framgår att utbudet av arbetskraft är ett generellt problem för hela riket, med undantag endast för de tre storstadsregionerna. Särskilt allvarliga befaras problemen bli i områden som redan tidigare betecknas som utpräglad glesbygd, inte minst i Norrlands inland.

Den utan jämförelse största och mest betydelsefulla utmaningen någonsin är att så långt det är möjligt behålla, och helst fortsätta öka, utbudet av arbetskraft i framtiden. Om utbudet av arbetskraft, och därmed antalet sysselsatta, minskar, måste varje person i arbete måste försörja en växande andel av övriga samhällsmedborgare för att välfärden ska kunna behållas. Utmaningen är av den omfattningen att frågan inte kan lösas enbart genom åtgärder i länet, men det är av yttersta vikt att frågan uppmärksammas och tas på allvar om välfärden ska kunna behållas även i områden utanför storstadsregionerna.

Den kanske den allra viktigaste delen i arbetet med att öka utbudet av arbetskraft är att öka andelen utrikes födda som deltar i arbetslivet. För att frågan ska kunna lösas på ett framgångsrikt sätt kommer med stor sannolikhet långtgående samverkan mellan politiska företrädare och ansvariga myndigheter att krävas. Här finns allt att vinna för samtliga inblandade parter, inte minst de utrikes födda själva som i allt högre grad kommer att kunna försörja sig på eget arbete vilket ger tillfredsställelse och ökad frihet.

Frågan om tillgången på arbetskraft är inte endast en fråga om antal utan även, i mycket hög grad, om utbildning och kompetens. Det är av yttersta vikt att personer som står till arbetsmarknadens förfogande och som ännu inte har något arbete, kan få relevant information om vilken kompetens som efterfrågas. En avgörande faktor för framgång är hur arbetssökande kan uppnå en kompetensnivå som är tillräcklig för att man ska kunna konkurrera om lediga arbetstillfällen, alternativt att starta ett eget företag med långsiktig bärkraft. Kunskaper i svenska är ofta en betydelsefull faktor.

Det är viktigt att även arbetsgivare och fackliga organisationer medverkar i processen, och så tidigt som möjligt informerar om hur man ser på behovet av arbetskraft och nya kompetenser som kommer att behövas inom olika områden. Här vilar ett tungt ansvar på ansvariga politiker som ska fatta beslut om inrättandet av nya utbildningar och om vilka finansiella ramar som ska gälla. Det är ofrånkomligt att frågan måste betraktas ur ett långsiktigt perspektiv, och att insikten om att utbildning är en viktig del av det breda begreppet "infrastruktur" får en stark förankring.

Som framgått finns en betydande risk att mindre kommuner i länet kommer att drabbas av ytterligare minskande befolkning i framtiden. En långsiktig strategi för möjligheter till arbete och kommunikation även i ett öst-västligt perspektiv bör utarbetas för att säkerställa möjligheten att bo och försörja sig även i inlandet och länets fjällkommuner.

Personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga bör prioriteras på ett avsevärt tydligare sätt än vad som är fallet för närvarande. I arbetet med att öka utbudet av arbetskraft bör inga vägar lämnas oprövade. Individerna i gruppen har ofta god kompetens och kostnader för anpassning av arbetsplatser för denna grupp bör kunna

säkerställas, i synnerhet om en tilltänkt arbetsgivare ställer i utsikt ett långvarigt anställningsförhållande. Valfärdsvinsterna för såväl den enskilde som för samhället är mycket stora.

Ungdomar är en viktig grupp för att det kontinuerliga bytet av personer i arbetskraften ska fungera så smidigt som möjligt. Det är därför av stor vikt att minimera antalet ungdomar som lämnar skolan utan fullständiga betyg. Den tröskeleffekt mot arbetsmarknaden som då uppstår resulterar alltför ofta i långvarig arbetslöshet. Lättillgänglig och relevant information om vilka utbildningar som sannolikt leder till arbete måste därför finnas och marknadsföras. De ungdomar som saknar fullständiga betyg från grundskola eller gymnasium bör snarast beredas möjlighet att fullfölja utbildningen med starkt stöd.

Personer med kort och/eller föräldrad utbildning har svårt att göra sig gällande i konkurrensen om de lediga platserna när kompetenskraven på arbetsmarknaden kontinuerligt skärps. Denna grupp bör få ökad uppmärksamhet och ett förstärkt stöd i form av till exempel arbetsmarknadsutbildning. Det är viktigt för framgång i detta arbete att de utbildningar som erbjuds kan anpassas dels till individens förutsättningar, dels till den efterfrågan på kompetens som råder på arbetsmarknaden. Situationen för unga utrikes födda kvinnor utan ett fullständigt gymnasiebetyg bör uppmärksammas särskilt.

Allt fler arbetar efter den reguljära pensioneringen, inte minst egna företagare och personer med ett arbetsinnehåll som inte är alltför belastande fysiskt men även bland personer med en anställning ökar arbetskraftsdeltagandet. Detta är en välkommen utveckling som bör stimuleras ytterligare. Den viktigaste faktorn som avgör hur den ekonomiska utvecklingen kan förbättras är att verka för att öka antalet arbetade timmar per medborgare. Endast så kan den svenska välfärden tryggas på lång sikt.

Bilagor

Bilaga 1. Metod och urval

Historia och syfte

Arbetsförmedlingen har gjort prognoser sedan 1960-talet. Den nuvarande metodiken infördes i mitten av 1990-talet. Samtidigt infördes ett enhetligt intervjuformulär. Sedan dess har intervjuformuläret utvecklats och antalet frågor har blivit fler.

Syftet med prognosarbetet är att ge Arbetsförmedlingen detaljerad kunskap om läget och framtidsutsikterna på arbetsmarknaden, vilket är viktigt för förmedlingens arbete med vägledning. Prognosarbetet stödjer på så sätt Arbetsförmedlingens kärnuppgift som är att matcha arbetssökande mot arbetsgivarnas rekryteringsbehov. Det sammanställda materialet är också ett viktigt underlag för planeringen av verksamheten på såväl lokal som central nivå. Ytterligare ett viktigt syfte med Arbetsförmedlingens prognoser är att informera och påverka externa aktörer. Arbetsförmedlingen publicerar en nationell och 21 regionala prognoser två gånger per år, i juni och december.

Metod och undersökningens genomförande

Arbetsförmedlingens prognoser baseras på intervjuer med ett mycket stort antal privata och offentliga arbetsgivare. Intervjuerna görs av arbetsförmedlare och svaren inhämtas genom samtal med arbetsgivarna vid ett besök eller per telefon. Motivet till detta arbetssätt är att den ansvarige arbetsförmedlaren ska ha möjlighet att ställa följdfrågor, bland annat för att minska risken för missförstånd kring frågornas syfte och innehåll.

Frågorna handlar bland annat om arbetsgivarnas bedömningar om efterfrågan på varor och tjänster. Vidare ställs frågor om företagets kapacitetsutnyttjande, antal anställda, rekryteringsbehov, bristyrken samt löneutveckling. På motsvarande sätt får de offentliga arbetsgivarna frågor om utvecklingen för sin verksamhet samt om eventuell övertalighet. Uppgifterna inhämtas under sekretesskydd enligt SFS 2009:400 (Offentlighets- och sekretesslagen) 28 kap 12§. Arbetsgivarna har ingen juridiskt bindande skyldighet att delta i Arbetsförmedlingens undersökning.

Resultaten av intervjuundersökningen utgör den viktigaste källan till prognosbedömningarna. En analys och sannolikhetsbedömning av svaren görs dock även med hjälp av annan statistik och med hänsyn till andra faktorer som påverkar utvecklingen på arbetsmarknaden.

Urval och svarsfrekvenser

Urvalet av privata arbetsställen¹⁴ dras från Statistiska centralbyråns (SCB) företagsregister. Från och med 2013 innehåller urvalet endast arbetsställen med fem eller fler anställda. För arbetsställen med minst 100 anställda är undersökningen en totalundersökning. Urvalet är stratifierat utifrån näringsgren, arbetsställets storlek och län. Samma urval används normalt vid två prognostillfällen innan det byts ut.

¹⁴ Med arbetsställe avses ett företags lokala arbetsplats.

För att vara en urvalsundersökning är antalet intervjuade arbetsställen stort vilket gör att tillförlitligheten totalt sett bedöms som god. I den senaste undersökningen ingick 550 arbetsställen inom det privata näringslivet i Västerbottens län och svarsfrekvensen blev 89,2 procent. Det sker även intervjuer med representanter för olika verksamhetsområden i landets samtliga kommuner och landsting samt med ett antal statliga arbetsgivare. I den senaste undersökningen ingick 108 offentliga arbetsgivare i urvalet i Västerbottens län och svarsfrekvensen uppgick till 97,3 procent.

Bilaga 2. Definitioner

Arbetsförmedlingens konjunkturindikator för näringslivet

Arbetsförmedlingens konjunkturindikator visar arbetsgivarnas bedömningar av hur efterfrågeläget kommer att utvecklas under de kommande 6 månaderna. Indikatorn bygger på underlag från Arbetsförmedlingens intervjuundersökning och presenteras för det privata näringslivet. Värdet 100 motsvarar det historiska genomsnittet, och indikerar därmed ett normalt förväntningsläge. Värdet över 100 visar ett starkare förväntningsläge än normalt och värden över 110 ett mycket starkare förväntningsläge än normalt. På motsvarande sätt visar värden under 100 ett svagare förväntningsläge än normalt och värden under 90 ett mycket svagare förväntningsläge än normalt.

Nettotal

Nettotalen är ett mått på arbetsgivarnas förväntningsläge. Talen beräknas som den andel arbetsställen som bedömer att efterfrågan på deras varor och tjänster kommer att öka minus den andel arbetsställen som bedömer att efterfrågan kommer att minska.

Inskrivna arbetslösa

Inskrivna arbetslösa är summan av öppet arbetslösa och deltagare i program med aktivitetsstöd. Arbetsförmedlingens verksamhetsstatistik tillhör inte Sveriges officiella statistik. Den officiella arbetslöshetsstatistiken redovisas av Statistiska centralbyrån (SCB) i deras Arbetskraftsundersökning (AKU).

Registerbaserad arbetskraft

Den registerbaserade arbetskraften utgörs av:

1. Den förvärvsarbetande nattbefolkningen (enligt SCB:s Registerbaserade arbetsmarknadsstatistik, RAMS).
2. Öppet arbetslösa (inskrivna på Arbetsförmedlingen).
3. Personer i program med aktivitetsstöd (inskrivna på Arbetsförmedlingen).

Den registerbaserade arbetskraften används för att redovisa andelen arbetslösa i Arbetsförmedlingens verksamhetsstatistik. Samtliga uppgifter avser åldersgruppen 16-64 år.

Uppgifter som avser 2014 är ännu preliminära men publiceras då de definitiva uppgifterna sannolikt kommer att ligga mycket nära de som publiceras.

Bilaga 3. Arbetslöshetens sammansättning

Inskrivna arbetslösa 16-64 år som andel av registerbaserad arbetskraft i respektive grupp, genomsnitt av kv. 3 2014 och kv. 1 2015, Västerbottens län.

Kommun	Totalt 16-64 år	Kvinnor	Män	Unga 18-24 år	Äldre 55-64 år	Inrikes födda	Utrikes födda	Utbildning		
								Förgymnasial	Gymnasial	Eftergymnasial
Nordmaling	9,8	8,0	11,4	22,1	7,0	8,0	34,9	20,0	8,9	5,6
Bjurholm	11,2	10,9	11,4	21,4	7,4	7,8	39,0	22,0	9,4	9,8
Vindeln	7,1	6,3	7,7	14,8	5,3	5,5	26,0	17,1	6,0	5,5
Robertsfors	5,8	5,2	6,4	11,5	3,7	4,3	27,3	15,4	4,9	3,3
Norsjö	9,1	8,0	10,0	18,0	6,0	5,8	50,4	23,6	6,8	6,7
Malå	6,5	7,1	6,0	17,4	5,2	5,6	20,9	12,1	6,2	4,1
Storuman	7,4	6,4	8,3	19,7	4,6	6,2	25,7	15,8	6,7	5,0
Sorsele	7,4	5,5	8,9	11,9	7,7	4,5	32,4	22,1	4,6	5,2
Dorotea	10,4	8,1	12,2	18,3	7,2	6,9	46,0	29,1	7,4	8,1
Vännäs	6,7	5,6	7,6	20,4	3,0	5,6	24,3	17,5	7,3	2,4
Vilhelmina	11,8	9,0	14,2	23,8	8,9	8,9	51,8	29,6	10,3	5,7
Åsele	8,8	6,7	10,4	16,4	8,5	7,5	21,9	19,0	7,9	6,2
Umeå	6,2	5,3	7,0	12,6	3,8	5,1	15,6	19,0	7,1	3,8
Lycksele	8,6	7,0	10,1	17,3	5,9	6,4	32,6	26,1	7,8	3,8
Skellefteå	7,9	6,6	9,1	16,3	5,2	5,9	33,1	22,1	7,5	4,4
Länet	7,2	6,1	8,3	15,0	4,9	5,7	23,5	20,7	7,3	4,1
Riket	8,0	7,3	8,6	14,5	6,2	5,3	21,0	20,1	7,4	5,1

Källa: SCB (RAMS) och Arbetsförmedlingen

Fakta om prognosen

Arbetsmarknadsutsikterna för Västerbottens län är en del av Arbetsförmedlingens prognosarbete. På vår webbplats arbetsformedlingen.se/prognoser hittar du arbetsmarknadsutsikter för samtliga län och för landet som helhet. De slutsatser som presenteras är Arbetsförmedlingens egna. Prognosmaterialet är fritt att användas och citeras med källhänvisning. Ansvarig utredare för denna prognos är Bo Gustavsson, telefon 010-486 15 87.

Vill du få mer information om framtidsutsikterna för ett speciellt yrke, rekommenderar vi vår webbapplikation *Yrkeskompassen*. Den uppdateras två gånger per år. Se arbetsformedlingen.se/yrkeskompassen. I den beskriver vi jobbmöjligheterna det närmaste året för nära 200 yrken. Dessa yrken täcker tillsammans cirka 80 procent av arbetsmarknaden. För drygt hälften av yrkena bedömer vi även jobbmöjligheterna de närmaste fem och tio åren.

I publikationen *Var finns jobben?* presenteras en sammanfattning av yrkesprognoserna per yrkesområde.

Nästa arbetsmarknadsprognos presenterar vi i december 2015.